

УДК 378.147

Ю. А. КУЗЬМЕНКО

старший викладач

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ РІЗНОГО ПРОФІЛЮ ДО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена аналізу українського досвіду формування готовності фахівців різного профілю до фінансово-економічної діяльності. Виявлено, що ефективним методом навчання є тренінги, використання ділових ігор у навчальному процесі та застосування індивідуального підходу до кожної людини. Проведено порівняльний аналіз середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності в Україні та вчителів у різних країнах світу й зроблено висновок, що зарплатня та соціальні пільги діючих учителів і викладачів вищої школи значно відстають не лише від європейських та світових, а й суттєво програють стандартам оплати в середньому по промисловості. Тому на основі викладеного досвіду необхідно організувати підготовку менеджерів освіти нового покоління, які своїм власним прикладом та реальними діями підвищать рівень матеріального забезпечення в межах обраної професії та сформуєть потужне конкурентне середовище.

Ключові слова: підготовка, фінансово-економічна діяльність, тренінгова діяльність, ділова гра, індивідуальний підхід, професійна спрямованість, економічна компетентність.

Підготовка фахівців економічного профілю з початку існування сучасної України була об'єктом уваги багатьох науковців та представників суміжних зацікавлених середовищ. Разом з поступовим зміщенням соціалістичного способу господарювання в країні розпочато роботу з формування нового покоління фінансистів, банкірів, аудиторів, бухгалтерів та інших спеціалістів, що до цього часу виглядає як система професійної освіти студентів відповідних спеціальностей: «Фінанси, банківська справа та страхування», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Облік і оподаткування», «Економіка», «Міжнародні економічні відносини».

Так, в академічному середовищі триває інтенсивна робота, в якій представлено перспективний досвід формування готовності фахівців різного профілю. Одна з очевидних тенденцій у такому формуванні – використання інноваційних аудиторних та позааудиторних навчальних технологій: тренінгів, інтерактивних типів взаємодії тощо.

Мета статті – здійснити аналіз досвіду формування готовності фахівців різного профілю до фінансово-економічної діяльності.

У праці Л. І. Бондаревої розроблено методичні засади використання тренінгових технологій для формування економічної компетентності майбутніх менеджерів [2]. Автор стверджує, що навчальний тренінг забезпечує якісну професійну підготовку майбутнього менеджера організацій; оволодіння вміннями та навичками професійного самовдосконалення;

сприяє формуванню економічної й професійної культури, ціннісних орієнтацій, розвитку особистісних та професійних якостей майбутніх фахівців і є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічному університеті [2].

Науковець наголошує на тому, що утруднення в тренінговій підготовці майбутніх менеджерів організацій пов'язані з відсутністю єдиних навчально-тематичних планів, програм та змісту навчальних тренінгів в економічних закладах вищої освіти [2].

У цьому сенсі маємо сумніви щодо необхідності такої стандартизації, адже, на нашу думку, тренінгова робота має креативний характер і не може зазнавати стійкої алгоритмізації. Тим більше, що навчальний тренінг Л. І. Бондарєва визначає як «активну навчальну діяльність студентів, під час здійснення якої майбутні фахівці виконують тренінгові вправи, адаптовані до майбутньої професійної діяльності, під керівництвом викладача-тренера на підставі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів, що відповідають сучасним вимогам до професійної діяльності» [2]. Автором доведено, що навчальний тренінг доцільно розглядати як педагогічну технологію навчання, оскільки він має чіткий алгоритм використання та гарантує досягнення запланованого результату. Перевагами навчального тренінгу є таке: можливість імітації конкретних видів професійної діяльності фахівця; ефективне оволодіння професійними вміннями й навичками; формування професійно значущих якостей менеджера організації; можливість самостійної надпредметної діяльності студентів [2].

Іншим популярним засобом формування окремих видів економічної компетентності є ділова гра, як невід'ємна складова навчального заняття, що довела свою ефективність у формуванні готовності до професійної діяльності.

Проблему розробки та застосування ділової гри у підготовці фахівців різних напрямів досліджували такі вчені, як: І. В. Белкін, Л. В. Волкова, Н. В. Захарченко, Л. М. Карамушка, Л. М. Романішина, Н. М. Стеценко та ін.

Майже симетричними є авторські визначення понять «ділової гри» в дисертаційних роботах І. В. Белкіна та Т. В. Бочарової, які розглядають цей понятійний конструкт як психолого-педагогічний, дидактико-технологічний феномен, що виражається в імітації та ігровій формі навчально-пізнавальної, практично орієнтованої ситуації, має значний потенціал як засіб формування професійних умінь і навичок студентів та учнів [1, с. 6; 3, с. 14].

Ефективність застосування ділової гри в професійній підготовці фахівців фінансово-економічного профілю забезпечується врахуванням низки психологічних (наявність позитивних стосунків у навчальній групі, дієвість групи), особистісних (спрямованість особистості, готовність до участі в грі) та методичних (підготовка навчально-методичної документації, май-

стерність викладача) умов, оскільки саме вони домінують у процесі навчання та спроможні впливати на його результативність [4].

Отже, у ході ділової гри студент набуває здатності аналізувати та оцінювати фінансово-економічну діяльність, здобуває й розвиває практичні навички, дає можливість виявити свої лідерські якості, розвиває здатність приймати правильні рішення в процесі взаємодії з іншими учасниками та сприяє більш швидкому засвоєнню інформації для майбутньої професійної діяльності.

Для широкого впровадження ділових ігор у навчальний процес економічних закладів вищої освіти потрібні певні умови, серед яких Н. В. Захарченко виділила такі: поєднання рольових, імітаційних та організаційно-діяльнісних аспектів гри; синтез основних функцій гри (навчальної, виховної, розвивальної); надпредметність і міждисциплінарність поставлених завдань; особистісно орієнтований підхід під час організації ділових ігор [8].

Проаналізувавши дисертаційні роботи таких авторів, як Н. В. Захарченко та І. В. Белкін, ми бачимо, що вони дійшли спільних висновків та одноставно наголошують на тому, що успішному функціонуванню системи ділових ігор у підготовці професіоналів у сфері фінансово-економічної діяльності сприяє низка чинників, а саме:

1. Соціально-педагогічні чинники успішного застосування навчально-ігрової діяльності. До них належить дотримання законів, принципів і правил гри, взаємозв'язок навчально-ігрової діяльності з проектувальною й оцінною діяльністю, цільовий вибір викладачем адекватних форм організації ділових ігор, здійснення індивідуального підходу до учасників гри.

2. Психолого-педагогічні чинники впливу ділових ігор на розвиток професійних якостей. До цієї групи чинників входять: формування особистісної концепції ігрової навчальної діяльності студентів, їхня особистісна установка на творчу самореалізацію в грі, прагнення до адекватної самооцінки.

3. Організаційно-педагогічні чинники ділової гри: визначення викладачем змісту й цілей проведення навчально-ігрової діяльності, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин у грі, залучення суб'єктів у різні види ігор, організація ігрової діяльності студентів на різних етапах реалізації гри, наявність загальної системи оцінок і самооцінок процесу й результатів ділової гри [1; 8].

Як видно з наведеного переліку, кожна ділова гра містить такі структурні компоненти, як: зміст, мета, результат, самонастанова на успіх, розкриття творчого потенціалу та професійне зростання. Цікаво, що такі висновки автори отримали з паузою в 10 років, адже саме такий термін пройшов між захистами дисертацій двох учених.

Іншим важливим методичним акцентом, що завжди викликав палкі дискусії в науковому середовищі, але набув потужної популярності, вважаємо, так званий, «індивідуальний підхід». Його сутність впливає з на-

зві й має надійні аргументи для теоретичної та практичної реалізації. Цілком очевидно, що кожна людина має набір своїх унікальних якостей та особливостей, які можна корегувати в процесі навчальної діяльності студента й обирати найбільш сприятливі умови для виховання, навчання та розвитку особистості. Саме тому цей підхід має право на існування та обов'язкову подальшу об'єктивізацію як у теоретичному, так і практичному полі.

На користь такої думки свідчать результати багатьох досліджень, зокрема Л. М. Дибкова [6], яка створила технологію реалізації форм і методів індивідуального підходу в процесі підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності, що складається з таких компонентів:

- зміст і форми проведення моніторингу навчальної діяльності;
- визначення попереднього рівня підготовленості студентів;
- діагностика розвитку особистісних якостей (мотивації, самооцінки, суб'єктивного локусу контролю);
- аналіз впливу групових установок і його коригування; профорієнтованість навчального матеріалу;
- використання завдань і тестів різного типу складності;
- проведення оцінювання на основі багатокритеріальності;
- проведення індивідуально-консультативної роботи;
- застосування ситуацій створення успіху;
- використання самооцінювання й взаємооцінювання студентами результатів навчальної діяльності;
- повне інформаційне забезпечення навчального процесу [6].

Усі ці компоненти ґрунтуються на визначених Л. М. Дибковою чинниках (мотивація, самооцінка, суб'єктивний локус контролю), високий рівень яких сприяє ефективному формуванню професійної компетентності майбутніх економістів [6].

Аналіз цієї роботи дає підстави для певної критики окремих позицій автора, зокрема в тому, що досягнення необхідного професіоналізму студентів-економістів Л. М. Дибкова вважає самодостатнім актом, який не залежить від майстерності викладачів. Між тим, практика показує, що саме педагоги вищої школи мають оперативно врахувати особливості кожної людини – майбутнього фахівця (його навички, здібності, психологічні особливості, темперамент, сфери обдарованості, вміння працювати в колективі, соціальна адаптованість до потенційних клієнтів тощо).

Перспективним досвідом, що дає змогу екстраполяції та наслідування окремих перспективних елементів професійної освіти, вважаємо напрацювання українського дослідника проблеми розвитку економічних знань Т. В. Трачук. Автор розробила відповідні дидактичні засади педагогічного процесу в системі післядипломної педагогічної освіти [12]. Проведена експериментальна робота дала змогу визначити низку дидактичних умов, які необхідні для розвитку економічних знань слухачів курсів підвищення кваліфікації системи післядипломної педагогічної освіти. Звичайно, що

вони стосуються дорослих людей, які вже мають фахову освіту, але головні позиції все ж гідні копіювання та поширення. При цьому більшість ідей цілком комфортно вписуються в парадигму синергетичного підходу, зокрема такі:

- сутність процесу економічної освіти й навчання полягає в стимулюванні самоосвіти, саморозвитку фахівця, створенні умов для самореалізації особистості;

- навчання набуває рис відкритого діалогу, прямого та зворотного зв'язку всіх учасників навчального процесу;

- необхідне використання активних та інтерактивних навчальних методик, розв'язання проблемних ситуацій, творчих проєктів тощо;

- результатом навчання має стати ініціювання фахівця на саморозвиток і самовдосконалення, пробудження його власних здібностей, відкриття себе та співробітництво із самим собою й іншими людьми [12].

Звичайно, що опора на індивідуальні здібності та природу слухачів має певні непередбачувані наслідки, але саме за такого підходу й починають працювати будь-які інноваційні системи – в середовищах, де ніщо не зафіксовано остаточно, де людина має право на самореалізацію та самовираження.

Варто зауважити, що для такої творчості в нашій країні створені всі необхідні базові законодавчі умови. Зокрема, згідно з новим Законом «Про вищу освіту» [7], заклади вищої освіти отримали право приймати самостійні обґрунтовані рішення щодо впровадження у процес навчання нових дисциплін для кожної спеціальності, відповідно до оперативних та тактичних потреб контингенту студентів. Тим більше, така академічна свобода стає дійсно важливим кроком у побудові необхідних моделей навчання людини фінансово-економічної діяльності, яка за своєю природою має креативний характер і завжди будується з урахуванням індивідуальних побажань, особливостей професійної спрямованості особистості.

При цьому практикам вже давно зрозуміло, що багато студентів, які вступають до університетів фінансово-економічного профілю, або фахівці, в житті яких фінансово-економічна діяльність завжди буде присутня латентно, не зовсім розуміють сенс та підводні камені цієї діяльності. Тому ключовим завданням педагогів є правильне донесення інформації, делікатне, але постійне нагадування студентам про конкурентний характер сучасного буття в будь-якій професії, про особливості сучасного світу з його, здебільшого, ринковою економікою та непередбачуваними перспективами глобалізації.

Найближче до питання професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання підійшла В. О. Зінченко. Дослідницею було встановлено, що до основних психолого-педагогічних факторів формування чіткої та логічної життєвої установки на професію економіста належать: адекватний професії зміст навчального матеріалу; різноманітні методи, форми й засоби навчально-виховної роботи; осо-

бистість викладача; стан матеріально-технічної бази ЗВО та особливості початкового етапу, які характеризують готовність студентів до навчальної роботи, наявність у них навичок самоменеджменту, мотивації до навчання за обраною професією [9].

На нашу думку важливою умовою формування необхідних ціннісних установок у професіях економічного профілю є максимальна симетрія між реальною картиною ринку праці та змістом навчального матеріалу, що подається викладачам. Очевидний розрив між практикою фінансово-економічної діяльності та тим матеріалом, що викладають «досвідчені» викладачі, що іноді зовсім не мали емпіричної практики ФЕД, – причина швидкого згасання інтересу до майбутньої професії у сфері фінансів та економіки.

Тому вважаємо корисними побажання В. О. Зінченко щодо необхідності впровадження таких практичних та лабораторних занять, які б наближали до дійсності професійної діяльності, закладали в студентів мотиви навчання та формували їх професійну спрямованість. Очевидно, що саме на початковому етапі такі установки вкрай важливі для побудови в мотиваційній сфері майбутніх економістів важливої інерційної домінанти, яка буде надавати необхідну енергію для самоактуалізації в межах професії.

В. О. Зінченко розроблено й теоретично обґрунтовано застосування в навчальному процесі ЗВО педагогічних умов, що забезпечили ефективне формування професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання, а саме:

– забезпечення взаємозв'язку навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін зі змістом господарської діяльності підприємств при набутті студентами знань, умінь та навичок вирішення організаційно-управлінських і фінансово-господарських завдань;

– надання спрямованості фундаментальної економічної освіти на формування в студентів мотивів до оволодіння професійно значущими знаннями та вміннями;

– наближення процесу підготовки студентів до практичної діяльності економіста сучасного підприємства [9].

Отже, викладені думки дають підстави цілком приєднатися до висновку автора про те, що професійна спрямованість особистості є фундаментальним стрижнем фахової підготовки, а в такій ситуації будь-які технологічні версії професійної освіти завжди будуть ефективними лише в присутності майстрів своєї справи – діючих педагогів, які в нашому випадку повинні мати досвід успішної фінансово-економічної діяльності.

Дійсно, роль педагога вищої школи в питаннях виховання та корекції майбутніх професіоналів у сфері фінансово-економічної діяльності має пріоритетний характер. Постає риторичне питання щодо вищої школи: чи всі педагоги вищої школи, які беруть участь у підготовці до фінансово-економічної діяльності, мають персональні успіхи в цій сфері, чи всі вони самі заможні та самодостатні люди? Наша практика показує, що ні.

Пілотажне Інтернет-опитування фахівців вищої школи, які викладають економічні або фінансові дисципліни, підтверджує цей факт. Більшість викладачів мають особисті утруднення у фінансово-економічній сфері і не здатні забезпечити необхідних життєвих сил самостійно, без допомоги сім'ї, друзів та партнерів. При цьому випадки, коли такий висновок не є актуальним для окремих викладачів вищої школи, нерідко пов'язані з корупційними можливостями останніх. Про це свідчить аналіз сайту «Рейтинг викладачів» [10], в якому студенти щиро та безцензурно реагують на випадки пошуку матеріальної вигоди від праці педагога вищої школи, що мають кримінальний характер. Наприклад: «На іспит без грошей можете навіть і не приходити. Ніякі знання йому не потрібні, Він окрім грошей нічого не бажає бачити», «Хочете отримати гарну оцінку? Тоді купуйте його книги – інших варіантів немає», «20 тисяч гривень! Нічого собі! Тепер зрозуміло чому всі інші отримують «голу» заробітну плату, без усіляких надбавок, та чому всі звільняються й отримують компенсації лише через суд. З такою зарплатою хоча б посоромилася красти, та ні – це її не зупинить!», «Ми б прийшли до Вас, І. В. на килим, але Ви завжди зайняті! Якщо не їсте, так сидите у соціальних мережах. А на килим до Вас потрапляє тільки С., коли приносить вкрадені гроші», «Зовсім зажався! Всіх студентів змушує замовляти у нього дипломні роботи. Навіть якщо тобі ЯКОСЬ вдалося писати самому – у результаті ти все одно віддаси ці 400 дол. США, тільки витратиш більш нервів та здоров'я», «Мало того, що на пару приходиться максимум на 1 хвилину, так ще й залік ставить тільки за «допомогу кафедрі». Соромно, О. А., соромно!» тощо.

Дійсно, практично є фактом те, що матеріальна заможність педагогів-економістів є результатом не стільки їх вдалої позауніверситетської чи університетської фінансово-економічної активності та викладацького професіоналізму (реалізація грантових проектів, капіталовкладення, інвестування, проведення навчальних і бізнес-тренінгів на замовлення, своєчасне конвертування валют, депозит, відсоткові ставки, власний бізнес тощо), скільки наслідком нелегітимних вчинків та кримінальних дій (корупція, використання своєї посади як важеля управління, додаткові незаконні махінації тощо), що є недопустимим.

Опитування студентів Запорізького національного університету ($n = 72$) дає підстави вважати, що пересічні педагоги, які викладають економічні дисципліни, найчастіше відтворюють на своїх лекціях інформацію з навчальних посібників та не мають за плечима будь-якої серйозної практики в заощадженні, накопиченні або примноженні свого власного капіталу.

Така ситуація не може бути нормою, а роль практики в навчанні останнім часом неодноразово ставилася на порядок денний роботи закладів вищої освіти МОН України.

Про неприпустиму побутову та практичну неуспішність викладачів та шкільних учителів різного формату неодноразово згадували на шпальтах освітньої преси, що значно принижувало імідж професії в очах грома-

дян. На жаль, такий низький рівень поваги до педагогів виник лише в нинішній українській системі освіти, коли зарплатня та соціальні пільги діючих учителів та викладачів вищої школи значно відстають не тільки від європейських та світових [11] (табл. 1), а й суттєво програють стандартам оплати в середньому по промисловості.

Таблиця 1

Середня заробітна плата вчителів в різних країнах світу

№	Країна світу	Середня заробітна плата вчителя, дол. США
1	Німеччина	5100
2	Мексика	3600
3	Велика Британія	2300
4	Японія	2400
5	Іспанія	3500
6	Польща	1290
7	США	3600
8	Китай	600
9	Ізраїль	1700
10	Україна	255

Так, за офіційними даними Державної служби статистики України [5], станом на квітень 2018 р. (табл. 2) середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності в освітній галузі значно програє авіаційному транспорту, фінансовій та страховій діяльності, інформації та телекомунікації, професійній, науковій та технічній діяльності, державному управлінні й обороні.

Таблиця 2

Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності

Вид діяльності	Зарплата, грн
1	2
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	7649
з них сільське господарство	7398
Промисловість	9240
Будівництво	7497
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9354
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	9496
наземний і трубопровідний транспорт	9117
водний транспорт	9683
авіаційний транспорт	34507
складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	10257
поштова та кур'єрська діяльність	4950
Тимчасове розміщування й організація харчування	5641
Інформація та телекомунікації	15713
Фінансова та страхова діяльність	15596

Продовження табл. 2

1	2
Операції з нерухомим майном	7029
Професійна, наукова та технічна діяльність	11397
з неї наукові дослідження та розробки	9603
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	6812
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	11265
Освіта	6557
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5537
з них охорона здоров'я	5584
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7054
діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг	6263
функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури	5924
Надання інших видів послуг	7998

У такій ситуації, з урахуванням тенденції глобального світу до вільного переміщення товарів, людей, грошей та послуг, можна зробити невтішний висновок про зростання еміграційних потоків професіоналів у тих галузях, де оплата праці не відповідає витратам осіб на освіту, емоційним та щоденним фізичним зусиллям тощо.

Висновки. Сучасна молодь хоче брати приклад у найкращих і найуспішніших персон світу, які цінують свій час та витрати на освіту й не дозволять собі працювати на «громадських засадах», або відвідувати роботу як хобі. Уже зараз зрозуміло, що в країні має бути підготовлено нове покоління менеджерів освіти, які своїм власним прикладом та реальними діями підвищать рівень матеріального забезпечення в межах обраної професії та створять потужне конкурентне середовище.

Саме наявність такого середовища буде великим кроком у формуванні необхідних установок майбутніх професіоналів і зробить мислення студентів та учнів не тільки креативним, але й економічно компетентним. Такі викладачі і є запорукою майбутнього. Адже від підготовки сучасного педагога значною мірою залежать реальні перспективи розвитку всієї системи освіти й потенційні можливості майбутнього.

Однак результати дослідження не вичерпують усіх аспектів порушеної проблеми. Перспективними для подальших наукових пошуків є вивчення та впровадження зарубіжного досвіду формування готовності фахівців різного профілю до фінансово-економічної діяльності.

Список використаної літератури

1. Белкін І. В. Педагогічні умови використання ділових ігор у професійній підготовці менеджерів маркетингових комунікацій у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 22 с.

2. Бондарева Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 250 с.

3. Бочарова Т. И. Комплексная деловая игра как средство формирования профессиональных навыков и функций специалиста : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Ставрополь, 2006. 26 с.
4. Волкова Л. В. Педагогічна технологія застосування ділової гри у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів фінансово-економічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 227 с.
5. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/-menu/menu_u/zp.htm (дата звернення: 12.09.2017).
6. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 233 с.
7. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 08.09.2017).
8. Захарченко Н. В. Педагогічні умови використання ділових ігор у підготовці майбутніх економістів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2006. 235 с.
9. Зінченко В. О. Формування професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луцанськ, 2007. 264 с.
10. Рейтинг викладачів. URL: <http://www.studzona.com/teacher> (дата звернення: 08.09.2017).
11. Скільки заробляють вчителі в різних країнах URL: <https://osvitoria.media/-experience/skilky-zaroblyayut-vchyteli-v-riznyh-krayinah-svitu/> (дата звернення: 12.09.2017).
12. Трачук Т. В. Дидактичні засади розвитку економічних знань вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Луцьк, 2006. 202 с.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2018

Кузьменко Ю. А. Анализ опыта формирования готовности специалистов разного профиля к финансово-экономической деятельности

Статья посвящена анализу украинского опыта формирования готовности специалистов разного профиля к финансово-экономической деятельности. Установлено, что эффективным методом обучения являются тренинги, использование деловых игр в учебном процессе и применение индивидуального подхода к каждому человеку. Проведен сравнительный анализ среднемесячной заработной платы по видам экономической деятельности в Украине и учителей в разных странах мира и сделан вывод, что зарплата и социальные льготы действующих учителей и преподавателей высшей школы значительно отстают не только от европейских и мировых, но и существенно проигрывают стандартам оплаты в среднем по промышленности. Поэтому на основании представленного опыта необходимо организовать подготовку менеджеров образования нового поколения, которые своим собственным примером и действиями повысят уровень материального обеспечения в рамках выбранной профессии и создадут мощную конкурентную среду.

Ключевые слова: *подготовка, финансово-экономическая деятельность, тренинговая деятельность, деловая игра, индивидуальный подход, профессиональная направленность, экономическая компетентность.*

Kuzmenko Yu. Readiness of Various Occupational Categories to Financial and Economic Activity: Experience Analysis

The training of professionals from various occupational categories has been in the focus of attention in academic environment. One of the obvious trends in this process is the use of innovative class and out-class teaching technologies: trainings, interactive types of learning, the use of business games in the teaching process, application of an individual approach to each person, etc. During business games the students acquire the ability to analyze and

evaluate financial and economic activities, acquire and develop practical skills, give the opportunity to identify their leadership qualities, develop the ability to make the right decisions in the process of interaction with other participants and promote faster mastering of information relevant for future professional activities.

An important condition for the formation of the necessary value systems in the professions of economic profile is the maximum symmetry between the reality in the labor market and the content of the teaching material provided by teachers. Therefore, it is useful to introduce such practical and laboratory classes, which would be closer to the reality of the professional activity, stimulate students' motivation for training and shape their professional orientation. Obviously, it is of utmost importance in the field of motivation at the initial stage as it contributes to the creation of an important inertial dominant. This dominant will provide the necessary energy for self-actualization within the profession of future economists.

The article presents a comparative analysis of the average monthly salary of specialists by types of their economic activity in Ukraine and teachers in different countries. As a result we come to a disappointing conclusion that salaries and social benefits of school and university teachers are significantly lagging behind not only compared to European and world standards but also the average standards of payment in the industrial sector. Therefore, unfortunately, there is an increase in the emigration flows of professionals in those areas where payment does not correspond to the expenses of individuals for education, emotional and daily physical efforts, etc.

Key words: *training, financial and economic activity, training activity, business game, individual approach, professional orientation, economic competence, payment.*